

JÉG ÉS PORHÓ A SZÉKI MAJORNÁL

CS. SIMON ISTVÁN

A Csóka melletti Széki majornál vak ember szemeként mered rám a szikes hajlat porhóval behintett jege. A távolabbi telektől eltekintve, most Veronika hideg napján egy gyerek sem irongál, korcsolyázik „kutyázva” rajta. A háborítatlanul magára maradt jégpáncél az egykori nyüzsgő terjáni rét jegére tereli az emlékeimet. Ott ugyanis így, a téli vakációban, a Takács Misa utcahossznyit irintott papucsszöges bakancsában (jó, hogy . . .). A kistöltésnél nekiiramodott, és távol, a fűzfák között kötött ki, s azoknak a lenge hajába meg éppen akkor kezdte tűzni szélrózsáját az alkonyat.

A gémberedett fák fölött a réti héja magabiztosan szárnyalt még egyet vacsoraáldozata után kutatva. Kimért szárnycsapásokkal a kutyafás halom felé, majd fölé ívelt. A dermedt csöndben áldozata már minden bizonnyal feszült figyelemmel várta, s nemsokára tarka fogolytollak szálltak szét a szélben. Hirtelen alkonyodott, s akkor már (még lámpaoltás előtt) ajánlatos volt hazamenni a jégről, a hancúrozás közben átnedvesedett, majd kérgessé fagyott fuszekliban, akkor esetleg dorgálás, vagy netán taslizás nélkül el lehetett rejteni a kuckóban a kákatövi megbuggyanásról árulkodó gyapjúharisnyát.

Csalogatóan sima, de rianástalan a szikes hajlatnak a jege. Aranykacsa-, de korcsolyanyom sem látható rajta. Karnyújtásnyira vannak csak a major házai, és még iskolaszünet is van, ennek ellenére egy gyerek sem látható a környéken. Kikoptak volna a gyerekek a majorból? Vagy csak arról van szó, hogy a mostani nebulók számára nagyobb élményt

jelent a meleg szobában a képernyőn nézni a korcsolyázókat, jégrevü-söket, a csodálatosan kűrözőket, mint kint a hidegben próbálgatni az cséssel is járó féllábazást. Úgy látszik, hogy ezek a gyerekek szeretnék elkerülni a zimankós és csúszós közeget, vagy netán arra várnak, hogy még jobban befagyjon a hajlat vize. Lehetséges, de nem állítható biztosan. Ám az biztos, hogy most a vakáció idején érintetlen a Széki majornál a porhóval behintett hajlat jege.

TÁJKÉP KIVERT KUTYÁVAL

Laposabb, egyre laposabb az Árenda majoron túli vidék. Az egykori tanyabokor helyén már csak néhány szétszórt tanyaház látható, és azok is csak kerülővel érhetők el, mert a hajlatokban „kötözködésig” ér a víz, s az hajnalonként bőrizik egy kicsit, de aztán napközben visszaomlik eredeti halmazállapotába.

A tőlem dülönyire loholó, horpadt oldalú (és minden bizonnyal lázas tekintetű) kutya is megtorpan a vadvíz előtt. Úgy látszik, nem ismeri a járást, idegen ezen a vidéken. Ezek szerint nem az elköltözöttek „feljettették” itt. Az általános szokástól eltérően nem szorítottak neki helyet a foltos zsákokon a kocsisaroglyában, de a kocsi után sem kötötték, mert az ilyen akaratos eb nehezen szokik meg a kintinél jóval nyugtalanítóbb helyen, például Törökkanizsán, a benzinkúttal átellenben . . . ezért hát leginkább megszökik, hazaszökik a romok közé, mert az éj leple alatt is visszavezeti az ösztöne.

Ám ezt a meg-megtorpanó, kétségbeesetten szaladgáló kutyát megítélésem szerint máshonnan hozták, s némi robogás után itt a párás csöndben, e csödbe jutott helyen kidobták, méghozzá olyan alapon, hogy „szabad vagy, (tehát) nem törődök veled, te (nagyon régen házi-asult) állat”.

Nos, most ez a bizonnyal a saját árnyékától is megijedő (bár a naptalan síkon árnyék sincsen), számkivetett kutya és néhány távolba vesző varjú képezi az életet, a mozgást. De a varjaknak sem lehet valami jó dolguk errefelé, mert a fészkes nagy fákat sorra kivágták, sőt már surja, cserje sem igen látható.

Az emlékezetes, fenyegető nagy infláció a koronafákat is maradéktalanul elvitte. Dermédést karcoló kemény koronafák, amelyekről egykor itt karácsonyfának való ágat is csak úgy vághattak le a rászorulók,

ha azt az intéző megengedte . . . Csak a tuskójuk maradt sok-sok évgyűrű-rajzolattal. No, de kinek is állítanának már itt kint karácsonyfát, hiszen már korábban kiürült, elnéptelenedett a major. A gazdasági épületek magukba komorodtak, az őr behúzódott, „fűjtat” valahol, mert kerülővel jött Hodicsról. Majd ha fagy, átvághatok a Celleruson, és úgy már nem is tűnik olyan hosszúnak az út. Mondaná ismét, mint legutóbbi találkozásunkkor mondta, de hívatlanul nem akarok beállítani hozzá, meg hát ehhez az elhagyott tájhoz a magányosság, a hallgatás illik leginkább. Errefelé a megviselt nadrágszíjnyi műúton is már fél órája csak a csönd poroszkál.

Hosszan átnézek a hajlat fölött, a legnagyobb bogáncsliget irányába pástázó tekintettel a magába roskadtan álló, de a múltkor még meglévő tanyát keresem, de nem lelem. Később bent a faluban egy traktoros elmondta, hogy a tanya öreglegény gazdája az egyik nagy keresztény ünnep éjszakáján fölakasztotta magát, és a tanyája is utánamönt a másvilágra . . . Használható anyagát széthúzták a „haszontalanok”, a falomokra pedig ráálcálódtak a gyomok.

Rendes körülmények közt magasan járhatna még a nap. Ám most lehangoltan naptalan a vidék, egyre sűrűbb a párássága, mocorgásszerűen közeleg az éjszaka, az évszakosnak tűnő.

ÁRENDA MAJORNÁL

A gazdátlanok tűnő mező zöld gubancjai közül kásásodó hófoltokként fehérlenek ki a vakszikések, és ezeket a télre emlékeztető foltokat fehérén-sárgán székfűvirágok állják körül. Hosszan elnézem őket, közülük egyik-másik már félszegen lehajtotta a fejét, mintha bánkódna a nagy kitesztottság miatt, s a langyos légben szitáló pacsirták hiába vizsgálják őket.

Lehajolok néhány bársonyos érintésű virágért, s közben azokra a hajdani buzgó kaparósokra gondolok, akik a régen fölszáradt hajnali harmaton a kamillagyűjtésbe belefedkezve a senkiföldjére is behatoltak, a trianoni határon is átlátatlankodtak (igaz, csak néhány lépésre, mert akkor már . . .) nagyon dús volt ott a székfűvirág, mert határtalan volt bennük a birtoklási vágy, s az állítólag minden bajra jó növénynek a csábítása.

Most pedig e zsongásban egyetlenegy kaparást sem látok hajlongani (az álcázott illegális szeméttárolók mellett, pontosabban Árenda majornál). Mintha elmúlt volna már rólunk minden baj. Az is lehet, hogy a határnak eme félretolt szögletében érintetlenül nyílik el a kamilla, vagy csupán csak arról van szó, hogy alkalmatlan időben tévedtem ide a minden bizonnyal kullancsveszélytől sem mentes helyre.

Egyre laposabb helyre, mert Árenda közeléből már korábban eltűntek a tanyák, a majorból pedig a házak, meg hát az egykori szeszgyár kéménye is régen elvágódott az udvaron. Pedig igen robusztus volt az a kémény, a tetejére fölmerészkedők messzire elláttak (egyescs a szegedi fogadalmi templomnak a tornyait is látni vélték nyugalmas tiszta időben . . .)

Ám egyszer a kissé mogorva, szótlan emberek szedni kezdték a kémény aljából a téglákat, majd az omlást megelőzően a téglák helyét fáradtolajos talpfákkal pótolták, dúcolták, és meggyújtották a keményfát . . .

Állítólag némi füstölgés, lobogás után félfordulatot tett a kémény a levegőben, a brigadiros meg csóválta a fejét, és ekkor a megingott téglaeépítmény még egyszer szétnézett a széles és szeles pusztán, majd magatehetetlenül elvágódott, magasra fölcsapta az udvar porát, s bődületesen kilehelte denevérszárnyú kormát.

Ha közelebb mennék, talán arról is meggyőződhetnék, hogy a föld őrzi-e még annak a nagy elvágódásnak az emlékét, nyomát, ám már egy lépést sem teszek arrafelé, mert hívatlan vagyok, és a hívatlanoknak tilos az átjárás . . . Meg különben az artézi kutat sem találnám, ha netán cselhez folyamodva, szomjúságomra hivatkozva, az őr éberségét próbára téve be akarnék lopakodni a már régebben elnéptelenedett majorba, ahol az említett gyárból csak egy (gépházféle) maradt, javítóműhelynek meg a galamboknak, amelyek az egykori gépész (úrnál) is kitartóbbnak bizonyultak, habár a mester annak idején nagyon megrögzöten, ráérősen és fontoskodva „püszmögött” a csavarokon, szelepeken.

Egykori árendaiak, akiket bizonyos helyzetekben irigyeltünk is, mert ők pl. földíszített lórékon csörömpöltek Csókára a május elsejei ünnepségre, mi, terjániak pedig gyalog botorkáltunk, meg olyankor is úgy láttuk, hogy ők „jobban jártak”, vagyis szerencsésebbek nálunk, ha öregapónak erre a mezőre hajló sziksófoltos földjén tüsténkedtünk, illetve ha a Kopónál levő feles földön kapálás vagy dohányültetés közben

ránk tört a zápor, netán a vihar. Akkor a léghuzaton, az eső fényes szálú függönyén át is látni véltük, ahogy az árendai cselédsoriak behúzzák maguk mögött az ajtót, mi meg kint a széthasadni készülő ég alatt ronggyá ázva biztatgattuk egymást, hogy majdcsak elmúlik az ítéletidő.

Nos, az el is múlt, fölszáradtunk, ám nemsokára jött máshonnan, a másmilyen . . . Árendaiak, régi csoportképen még ismerősnek tűnne közülük néhány, ám már a valóságban minden bizonnyal szóltanul elmennék egymás mellett. Vagy mégsem?!

KÖRBEFONÓDOTTAN

Sokáig zöldek maradtak a fűszálak az idén, a körbefonódottak is, amelykről Péter bátyám azt mesélte egykor, hogy az a körbefonódottság a tündérek önfeledt táncának a nyomát őrzi itt, Monostornál.

Ugyanakkor az érdes sorsú Sziveri sógor azt állította, hogy a boszorkányok táncoltak ott, minden bizonnyal lidérces fényfoszlányok között.

Nézem a napfényszidolozásra áhítózó mezőt, miközben a már régebben kidőlt dörgölődzőfa felől egy fáradt ember lépked felém. Ki tudja, milyen haszon fejében vagy reményében rója a parlagok és szántók közé szorult távot. A feje fölött védett ragadozók köröznek, és egy, a Káma vidékére emlékeztető dalt juttatnak az eszembe.

„Láttam biz én, nem is olyan nagyon régen, / Kesely lábú lovát legelteti kötőféken.” De bizony elég régen leterelte már a változás a ménest erről a mezőről, amelynek kissé mákonyos a csöndje, és helyenként csordultig zöld és illatos a füve, amellyel mint egy mongol népmesében, a magára maradt anya haza szeretné csalogatni elbarangolt fiát, sérülékeny gyermekét.

Telhetetlené tesz a táj biológiai derűje, még a halmokra is fölléptet. Többféle van belőlük errefelé . . . A tekintetemben lassan araszoló ún. dombsorok meg párosak, de főleg magányosan „ácsorgók” az út menti halmok. A többségük névtelen, ám az előttem levőnek neve van. Kettős halomnak hívja a vidék maradék és sorsába komorodott népe. Kettős halom vagy Kéthalom, mert hát egymás mellett kettő is van belőlük. A nagyobbinak a tetejéről (ahonnan a hagyomány szerint tűzjeleket adtak le a hódító törökök régi, vérbe alvadt és koromsötét éjszakákon), nos, most onnan igyekszem szemügyre venni a lepusztult tájat, megpróbálok betájolni a hajdani kanizsamonostori kolostor hült helyét.

Milyen feltűnően állhatott a nagy földhátan, szárazulaton az a zsolozsmás építmény, amelynek II. András kétezer kőst ígért, ám már arról nem szól az írás, hogy meg is érkezett ide a hajlatok közé az erdélyi sóvidék becses, kőkemény sója, pedig több mint hét és fél évszázad múlt el azóta.

Hát ennyit ér(t) egy király ígérete? . . . Méghozzá egy aranybullás királyé. „A Szentháromság és oszthatatlan egység nevében . . .” Meg aztán „az egyházak népétől sem veszünk semminemű szerpénzt, vagyis collectát”.

Vajon hogyan és mikor jutott el az Aranybulla híre és üzenete abba a félrecső kolostorba, amelynek a térségében tárcsa irdalta, aprította leletek vallanának a múltról, ha lenne, aki meghallgatná, megértené a vallomásukat. Hát senki sincs itt, aki ilyesmivel törődne? Aki avatottan megbolygatná a klastrom hült helyét a föld alatt, miközben ha nagyon megerőltetnénk magunkat, esetleg hallani vélhetnénk Kanizsamonostor, azaz Monasterium Kenaz elsüllyesztett vagy elrabolt harangjának a hangját.

Nyúlánk útszéli mácsonyák ritkás ligetén túl, néhány surja, fácska gebeszkedik az életért. Az egyikben gerlefészkek látható. Csak az a balkáni gerle zilált fészke maradt itt az egykori monostor helyén, azaz kolostor helyett. Hát rendjén van ez?

A PITVAR ELŐTT MÁR CSAK A SZÉL SÖPRÖGET

Minden bizonnyal a napokban utolsót lobbant a vénasszonyok nyara, elillanó nyomában erőszakos, rosszat sejtető szelek járnak. Nyógetik, tépázzák a kétségbeesett tájat. Utánuk meg majd ködöt vetélnék a reggelek. A szomszéd fölérősített rádiójában (nyomban a kiadós áramszünet után) időjárési frontokról beszél egy nőies hang.

Kellemetlenek és errefelé igen gyakoriak a frontok, többé-kevésbé mindenkit érintenek, ám azok, aki ezeken könnyen képesek túltenni magukat, a világ bármelyik táján zavartalanabban eléldegélhetnek, jegyzi meg a frontszakértő, én pedig a határon túlra települt unokaöcsémre gondolok . . .

Közben a közeli vasútállomáson fölcsikordult egy szerelvény, ám nyomban utána a sínekre súlyos csönd ült, amely könnyedén a falu fölé

emelhetné a platánfák leveleinek a neszezését, ha ki nem vágják volna azokat az évszázados fákat, de hát nagyon elhatalmasodott itt a tarolás.

A határ is érdesen tarolt, pusztulásig kiszipolyozta az aszály. Szánalmas képet nyújt a silány, töredezett kukoricaszár. Sok helyen még fél termést sem adott ez az indiánok földjéről származó növény, s most az indián nyár múltával többnyire már be is takarították, csak a lehullott száraz leveleit csörgeti a szél.

Életesebbnek vélt hely felé veszem az irányt. Az őszi bányaudvar látóhatár alól a tanyaudvarba is belopakodott, a pitvar előtt álló nagy diófa lombsátrába rikító sárga színt kevert. Lehalkult az élet. Az egykor igen jól megépített tanyaház gazdája már régebben beköltözött a faluba. A már korábban végrehajtott határrendezés és a gyakran fogcsikorgató agrárpolitika azt sugallta, hogy a tanyákról lejárt az idő. Bár átfogóbb vizsgálattal az is kiderülhetne, hogy egy részüket elhamarkodva bontották le, vagy hagyták tönkremenni. Mert hát nem biztos, hogy elköltözött lakóik jobban, boldogabban élnek új helyükön. A már említett szállás a mélyen beivódó elhagyatottságot sugallja, habár a múltkor volt itt kint még egy gondviselésre szoruló gondviselője.

Üres, pókhálós a nagy tanyaház, a göré, az ól és az istálló is hasonlóképpen. Megütköztető a leltár, ám a tanya utolsó, lassan mozgó lakója semmin sem ütközött meg, szenttelenül sorolta, hogy melyik szállást mikor bontották le, mikor szűnt meg az iskola és a csárda, amely mellett a kinti gazdáknak illetlenség lett volna csak úgy „szárazon” elmenni . . . Igyekezett megérteni a távozókat, bár azt is bevallotta, hogy őneki, a jövővénynek esze ágába sem jut innen elmenni. Meglehet nem is volt más választása. Hová is ment volna szélütötten, félholtan. Azt a keveset, amit havonta odavettek neki, itt tudta legjobban beosztani, hasznosítani. Felügyelt a tanyaúra, néha rendet rakott, aminek a fejében meghúzódhatott a leépülés hullámveréseiben. És utána egyszer csak elszóli-tották . . . Csöndben ment el, mint ahogy éldegélt is itt kint ezen a csaknem a pusztulásig kiszikkadt vidéken. Távozása után már csak a szél söprögeti a nagy diófa lehulló leveleit a magára maradt pitvar előtt.

ELHAGYATOTTAN

A kirívóan foghíjasodó falu közepe táján levő kocsmát régen bezárták, lakóházzá alakították az ún. ivó térségét is, ám újabban az egész ház elhagyatottan áll, valószínűleg bontásra vár. Ha nagy ritkán arra

vetődök, egy, az egyik temesvári kaszárnyából hazagyalogolt egykori szabadságos katona, huszár jut az eszembe.

Egyszer volt emberünk Bánát fővárosában nem ült vonatra (úgy látszik, hogy mivel falujának nincs vasútállomása, nem szokott a vonatozáshoz), hanem habozás nélkül nekivágott (az apostolok lován) a másfél-két maratonnyi távnak. Árkon-bokron, csak úgy, toronyiránt „szedte a lábát”, ám már az Arankán áthasaló félkarú fahídon csoszogva kelt át, de akkor már karnyújtásnyira volt szülői házától, ahol rögvést lenyúzták lábáról a csizmát. Ő meg anélkül, hogy rendesen kifújta volna magát, az anyja papucsába lépett, és az említett kocsmába ment . . . Ott pedig nagyot néztek. Ni csak, huszár az anyja papucsában! – mondta néhány élcelődő vihogva, ám megállapításuk után nyomban sötétség borult a kocsmára . . . Az, hogy pontosan mi lett a nagy petróleumlámpával és az okvetetlenkedőkkel, azt szerettem volna kideríteni, végre behatóbban elbeszélgetni azzal a félvak öregemberrel, aki jó időben naphosszat az egykori kocsmában szokott üldögélni, de erről (is) lekéstem. Pedig az említettek ecsetelése mellett az ő élettörténete is megért volna egy alaposabb beszélgetést. Mert hát a szomszéd faluban is tudták róla, hogy a vén „küszöbnyergelő” egykor igen jól bírta a strapát, és nemigen változtatta meg az elhatározását.

Rátartiságára az is jellemző volt, hogy egyetlen lányából mindenáron „úrifélét” akart nevelni. Ezért hát amikor elérkezettnek látta annak az idejét, csemetéjét elküldte a városba tanulni.

Te csak tanulj, a többi az én dolgom alapon tette ki-ki a maga dolgát, ám az egyik szűk esztendőben a lánya iskoláztatásával járó költségek fedezése miatt emberünknek el kellett adni igavonó társát, a lovát. És akkor befogta a feleségét meg saját magát a kocsiba, s vánszorogva húzták haza a termést a Budzsákból.

Emberünk a heccelődések, lesajnálások ellenére zokszó nélkül húzta az igát, nem tartotta hiábavalónak az áldozatot, mert a lánya menetrendszerűen vizsgázott, idejében befejezte az egyetemet. Ám diplomás nőként már úgy érezte, hogy kinőtte a szülőfaluját, sőt az egész tartományt, távoli országrészbe költözött élete párjával. Kezdetben egyszerűen rövid időre hazalátogatott, aztán már csak húsvétra, karácsonyra és újévre küldözgette a tarka üdvözlőlapokat a mind lassúbb mozgású

apjának, aki azokkal túladagolta a szentképek rámáját, végül már a jócskán bevakult ovális tükör keretébe is jutott belőlük.

Az árnyékvilágból való távozása előtt egyes napokon szinte epedezve várta azokat a fránya lapokat, még estefelé is azt hajtogatta félhangosan, hogy „gyühet még a postás”, de nem jött. Üresen áll a jókora ház és nagyon úgy látszik, hogy számos más közeli hajlékhoz, az iskolához stb. hasonlóan ezt is lebontják. Bevett szokás? Olyan cselekedet, ami már föl sem tűnik ebben a nagy elhagyatottságban.

KÍNOSAN ELNYÚJTVA

A kurta gyászmenet láttán a járóelők egy része megállt, a többiek meg közömbösen lépkedtek tovább. Miközben közülük az egyik (vén antialkoholista) csorba fogai közül kiszűrte, hogy a Korhel Mihály, s távozóban csak akkor nézett még egyszer vissza, amikor a „rozoga” banda a sarki épület felé fordulva azt fújta kínosan elnyújtva, hogy „búcsúzik a fészektől . . .” (mármint a darumadár). S valóban, K. M.-nek ott, abban az épületben volt a „fészke”. Ám már jó néhány éve kiborult onnan. A kocsmát ugyanis becsukták, „átlényegítették”, és azóta már csak a fiatal, szakképzett tekereslőknek volt fenntartva a hely.

K. M. is mesternek tanult ugyan, de közbeszólt a balsors. Hiába tette le jelesre a záróvizsgát, nem kapott munkát. Csak csalogatták . . . Egy-két évig a megadott időben rendszeresen megjelent a munkaközvetítőben, de amikor rájött, hogy hasztalan a fáradozása, megfelezte az utat. Vagyis megállapodott a házikója és a munkaközvetítő iroda között körülbelül félúton levő kocsmában, amelyben annak virágkorában tekepálya is működött, sőt szüreti és pirosalma-bált is rendeztek, meg hát egyszer-mászor „lajbhisagítás”-ra is sor került.

Emberünknek törzsasztala is volt a söntés közelében, és amikor ott elfoglalta a helyét, a „hidrogénezett” pincérnő máris vitte neki a (leginkább hitelvonál fölötti) szódával jócskán „megjlesztett” pecsenyebort. K. M. kimérten kortyolgatott, s ha nem volt már mit ízlelgetnie, húszcentinyire megemelte az üres poharat, és máris jött a következő adag. Olykor hosszan és megrögzötten nézegetett a pohár aljába, mintha csak azt akarta volna szavalni Végvárival, hogy „Leszek az alj a fölhajtott kupában . . .” Néha meg föl-fölkapott fejfelé figyelte az utca mozgását, s közben szemének a sarkában megjelent az a bizonyos kunzivatár . . .

Sűrűn tetovált karjával felkönyökölt az asztalra, s akaratosan a száját csavargatta. Ám ha belépett valamelyik gazda, s kurtán azt mondta, hogy „no, akkó...”, akkor megenyhült, s szótlanul követte munkaadóját.

Ha ítéletidő közelgett netán, akkor K. M. két ember helyett is gyűjtötte, hányta a traktorkocsira a szénát, mintha az a szálás takarmány a sajátja lett volna, olyan volt a napszámos vihartól sarkallt igyekezete. Kapós is volt, míg bírta szusszal. Aztán meg már az utóbbi időben más, fiatalabb munkanélkülieket szólígtattak meg a gazdák. K. M.-et már csak kegyelemkenyéren tartották. Mind kevesebbet mutatkozott, fogyasztott a számára túl hangos, új „csiricsáré” kocsmában, ahol egy kettős fronthatású napon az asztala és a pohara hiába várta.

Mi maradt utána?

Egy elhanyagolt kültelki házikót és háromnegyed holdnyi lapályos szántóföldet hagyott arra a „jőtevőjére”, aki eltemettette. Mert hát akármilyen számkivetett volt is a megboldogult Korhel Mihály, azért ő sem maradhatott a föld hátán ezek után.

MIHÁLY BÁ' ÚTJA

A mind jobban szaporodó új sírok között egy „megállapodottabb” állta el az utamat a minap. Az ovális képről ismerős ember nézett rám. Régen találkoztunk, ám akkor ott úgy tűnt, hogy kivehetően hallom a hangját. Mihály bá' kb. másfél évtizede esett át egy „nyaktörésen”, és csak bottal tudott járni, botladozni, de nem hagyta magát. Támasztéknak is használva a kapát, irtotta kertjében a gatz, amelyekből néhány áttelepült a sírjára, s közben imígyen emlékezett ifjúságára:

– Az én nemzedékemnek nem volt valami fényes a fiatalsága. Tizenhét éves koromban kiütött a háború, s úgy alakult a helyzet, hogy a hat gyermeke közül nekem kellett fölvaltani az apámat, kocsival, lóval bevonulni a hadseregbe. Több száz kocsit kellett kiállítani akkor . . . Tüskésdrótot, töltényt és hasonlókat fuvaroztunk. Az ügyesebbek, huncutabbak hazaszivárogtak, amikor égni kezdett a talpunk alatt a talaj, én azonban maradtam. Csak az élelmen járt az eszem, hiszen még növendék voltam . . .

Nem sokkal azután fogságba estem, az angolok vittek magukkal Angliába. Még utcaseprő is voltam Londonban. Nagy volt ott a nyüzsgés, de a tisztaság is. A világnyelvet nem tanulhattam meg, mert a londoniak

nem álltak szóba velünk, így hát csak egymással beszélgettünk az anyanyelvünkön. A munkaadóm, akihez beosztottak, hallgatag ember volt, csak mutogatott, megmutatta, hogy mit hogyan csináljak, és ment a dolgára. Azért nyelvtudás nélkül is bejártam a várost, sok volt a látni-, bámulnivaló benne, mindig valami lekötötte a figyelmem, így hát nem nagyon kínzott ködös Albionban a honvágy . . . Aztán meg amikor elővett a mehetnékem, szóltak, hogy mehetünk haza. Ám az a haza már nem olyan volt, amilyenek otthagytuk . . . De hát London is más már, s közben újabb hadifoglyok bámulták a kirakataikat. Gondolatban még néha megfordulok ott, különösen a londoni rádió egy-egy adásának hallgatása után. De nem megyek oda én már.

Mihály bá' útja oda vezetett, ahová végül mindenkinek az útja vezet.

– Tán rokonod volt az öreg? – kérdezte az egyik lobogóhordozó, amire csak azt tudtam felelni kissé meglepetten, hogy majdnem . . . Néhány pillantást vetettem még a keresztbe helyezett képre, és valahogy úgy éreztem, hogy a sírok közt jó ideig kísér az egykori hadifogoly homályosodó tekintete.

JEGES LÉKEK

Távrolról hozták a szomorú hírt, hogy nagyszerű ismerősöm, aki maródin sem ülhetett vesztet, s aki gelebnyi baja ellenére is eldúdolta a hirtelen fölbukkanó okvetetlenkedők kedvéért a feledésbe merülő kubikosnótát, azt, hogy „Járkál a kubikos a Temesnek partján”. Sajnos, vele is szegényebbek vagyunk már, és hát nem csak tegnap óta. Szavai azonban még felötlenek bennem többnyire az elburjándzott munkanélküliség hatására. Mert ugyebár nagyon ismerős a letűntnek hitt világ árnyképe, amikor az aprópénzzel fizetett gyötrelmes munkáért is nagyon kellett kapkodni.

Járkál(t) a kubikos a Temesnek partján . . . Emberünk az elnyűtt hámon kissé babrálgatva, kissé szégyenkezve mondta:

– Volt rá alkalom, hogy az éjszaka mélyén titokban vittük egymásnak a hírt, hogy jó munka akadt . . . Szödelőzködünk? Mentünk, azt se kérdeztük a bandagazdától, hogy hova. De hiába is tudakozódtunk volna, szófukar, hétpróbás ember volt a munka fölajtója, nem mondta meg, hogy csak fél napot vagy esetleg egész napot kell a talicskát tologatnunk a fagyos dűlőutakon annak a „jó helynek” a meglegeléséig.

De ha beszédes kedvében is lett volna a bandagazda, arról a helyről akkor sem lett volna ajánlatos szólnia, nem mehetett híre, mert esetleg akkor a másik banda olcsóbb ajánlatot tett volna, mi pedig ott maradunk a hoppon . . . Mert volt olyan idő, amikor búvalbélelt falunkból a bírón, a jegyzőn, a papon és a tanítón kívül a többi férfi mind kubikolt vagy kubikolni akart volna.

Ezért hát, mint valami cselszövők, a hideg éj leple alatt kilopakodtunk a faluból, s mentünk csatornát ásni, töltést erősíteni, és mindezt olyan nagy igyekezettel tettük, hogy főzni sem álltunk meg. Jól megraktuk a bogrács alját tüzelővel, és azon egy szuszra úgy-ahogy megfőtt a kubikos-szárma, vagyis a hajába főtt krumpli, mert hát leginkább azon tengődtünk.

Vásottak, rongyosak és hallgatók voltunk, sose mosolyogtunk, habár olykor kincset is találtunk, ám azt gyorsan elvitték a múzeumba, vagy ki tudja, hova. Csak fizetéskor, amikor a kevésből egy kicsit itatra fordítottunk, csak akkor jött meg úgy-ahogy a kedvünk meg a hangunk, de gyorsan lelombozódtunk, elfogyott a pénzünk, mehettünk keresni . . . És olyankor a jeges víznek is nekimentünk. Fél óráig iszonyatosan hideg volt a lék, ám aztán belemelegedtünk, nem éreztük sem a hideget, sem a lábunkat. Nem volt védőruhánk, senki sem törődött velünk.

Jeges lékek. Biztosra vehető, hogy azok a jeges lékek is hozzájárultak emberünk hirtelen lerobbanásához, meg ahhoz is, hogy az említett, feledésbe merülő kubikosdalt nem énekelte fönnhangon, hanem csak dúdolta, dúdolgatta: Járkál a kubikos a Temesnek partján, / Kilóg a gatyája a nadrágja szárán.

SZÁLLNAK A DARVAK

A homályos ég alatt szállnak a darvak, majdnem olyan vonulatban szállnak, mint abban a régi filmben, amelyet illet kétszer is megnézni. Szállnak a darvak és maguk után húzzák a hideget, talán éppen úgy, mint amikor egykor a szajáni gyerekek azt énekeltek a néprajzkutató papnak, Kálmány Lajosnak, hogy „Daru, daru mönj föl égbe / Hujjints égyet a Jézusnak, / Hogy adjon melegöt, a darunak mög teleköt . . .” A délre húzó kecses madarak rikoltása után hideg csönd hull a tájra. Az erősödő csípős szélben hosszán utánuk nézek, és úgy tűnik, hogy elmosódó ívük mintha zilálódna, töredezne. Vajon hiánytalanul eljutnak-e a „célba vett” melegebb vidékre. Vajon mikor és hányan szállnak

vissza ide a Kopó környékére erőt gyűjteni, hogy aztán még északabbra szárnyaljanak.

Könnyeket kicsaló, hideg, huzatos és fölszántatlan a határ. A túlméretezett csapadékosságtól annyira fölázott a föld, hogy gorombán visszahúzná a túzok lábát, ha netán Európa legnagyobb vadmadara a határzónából visszatévedne ide, e határtalanul leépült vidékre, ahol hiába próbálom betájolni egykori öreg vendéglátómnak a tanyáját. Sehogysikerül... Eltűntek a régi mezsgyék, tanyaházak, utak, eltűntek vagy colostokként szétcsúsztak a tagosítás hatására.

Még élt az öreg, abban biztos lehettem, hogy viharvert szállásán motoszkál, illetve püszmög, ahogy ő mondaná. Virradattól napestig tett-vett, gyüszmékölt falánk állatai és az időszítta kaptárok között. A természet ritmusához igazította az életét, és sorscsapásnak vette, ha néha be kellett mennie a városba ezért vagy azért... Csak a fene nagy muszáj szólíthatta el „lepedőnyi” rezervátumából, amely immár teljesen összcolvadt a többi elpusztított tanya, örökre kihűlt tűzhely térségével itt, ebben a pogányul parlagosodó határban.

Amíg tehetette, kapart, mint a kurta, és fene nagy igyekezete eredményeként állítólag egy zsáknyi devalvált dinár, „rossz pénz” maradt utána. Mert végül is végérvényesen ki kellett mozdulnia csapzott, gyorsan szétfoslott birodalmából, és a városban, ahol mindig költetlenül idegennek érezte magát, ott hantolták el, méghozzá a futballpálya közvetlen közelében. Talán azért ott, hogy nehogy töretlen legyen a nyugalma ennek a magányos, már-már bosszantóan béketűrő embernek.

Egy évtizednél nem sokkal több idő múlhatott el emberünknek az árnyékvilágból való távozása óta, és a múlt század elején földöngetett tanyafalak napjainkig teljesen visszasiultak a makacs és érdes bánáti földbe, ahonnan a régi megboldogult falverők paprikás szalonnán és epörpálinkán sebtében földöngették őket.

Legalább az akácfából találhatnék egy vadhajtást, de hiába tekingetek, mert az öreg életvitelének megfelelően, hagyományos módon, tehát gyökerestül, a tuskójukkal együtt szedték ki a fákat. Úgy hát semmi, de semmi se maradt az egykori tanya megboldogult gazdája után.